

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111'3742

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.3-1/16>*Амічба Д. П.*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Нісаноглу Н. Г.

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ІМПЛІЦИТНО ВИРАЖЕНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *CONSENSUS* В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

*Стаття присвячена аналізу й вивченню фразеологізмів як імпліцитно виражених засобів актуалізації концепту *CONSENSUS* в англomовному публіцистичному дискурсі. Категорія імпліцитності є об'єктом численних лінгвістичних наукових праць, що свідчить про складність цього явища. У широкому розумінні імпліцитність тлумачиться як неявність, схованість, відсутність прямого словесного вираження, що вимагає від адресата певних зусиль для адекватного розуміння. У цьому зв'язку варто підкреслити роль когнітивних механізмів, які задіяні в процесах розпізнавання й декодування імпліцитної інформації. Робота є першою спробою дослідити в публіцистичних текстах вербалізацію периферійних фразеологічних одиниць, які формують номінативне поле концепту *CONSENSUS*, а її актуальність зумовлена недостатнім рівнем вивчення цієї проблеми в спеціальній літературі. Ілюстративний матеріал статті дав змогу виявити особливості імпліцитної актуалізації концепту *CONSENSUS* на матеріалі фразеології. Визначено, що досягнення консенсусу реалізується в публіцистичному дискурсі завдяки широкому спектру периферійних фразеологізмів, які структурують номінативне поле концепту *CONSENSUS*. Методологічною основою є лексикографічні джерела, корпус фразеологічних одиниць яких упорядковано за тематичним принципом. Наукова новизна статті полягає в тому, що, по-перше, в рамках дослідження імпліцитної об'єктивації концепту *CONSENSUS* фразеологічні одиниці ідентифіковано як імпліцитно виражені засоби; по-друге, з огляду на ядро й периферію концепту *CONSENSUS*, фразеологізми в роботі, які позначають близькі, але не тотожні ділянки поняттєвої сфери, систематизовано й згруповано за вищезазначеним принципом. У процесі дослідження виділено такі тематичні групи фразеологізмів: «agreement», «cooperation», «similarity», «compromise». Смислова структура кожної із запропонованих опорних назв є мікросистемою, що в сукупності забезпечує вербалізацію концепту *CONSENSUS*, визначаючи багатогранність феномена «консенсус».*

Ключові слова: *концепт *CONSENSUS*, імпліцитна актуалізація, фразеологізми.*

Постановка проблеми. Загальноновизнаним є той факт, що мова – це «об'єктивна форма акумуляції, зберігання й передачі людського досвіду» [8, с. 62] (тут і далі переклад наш – А. Д., Н. Н.). Метафорично структуроване амбівалентне Слово в мові відрізняється вищим ступенем абстракції та володіє глибинними характеристиками. У слові сфокусовано національно-культурне уявлення про світ речей, що містить безліч культурних настанов, що дають змогу категоризувати й вербалізувати смисли. Ці смисли виражені фра-

зеологічною системою, яку можна трактувати як «смісловий «загальнолюдський» конструкт культури» [1, с. 31]. Культурні настанови – ментальні прескрипції або приписи, не тільки розкривають соціальні й «духовні практики людини», а й «стають надбанням культурної спільноти» [10, с. 8]. Фразеологізми увібрали в себе засоби, що структурують концепт, оскільки «в образній основі фразеологізмів відображаються характерологічні риси світобачення, які рефлексивно співвідносяться носіями мови із цією «мовою» [10, с. 9].

Відомо, що інформація може передаватися двома способами: експліцитно та імпліцитно, тобто смисли у висловлюванні можуть як експлікуватися, так і передаватися невербально, вимагаючи здійснення адресатом операцій декодування для адекватного розуміння. До цього часу вербалізація в публіцистичному дискурсі периферійних фразеологічних одиниць, які формують номінативне поле концепту CONSENSUS, є недостатньо вивченою в спеціальній літературі, чим і зумовлена актуальність порушеної проблеми і статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорії імпліцитності як об'єкта лінгвістичного дослідження присвячено безліч робіт учених [2; 3; 4; 5]. Імпліцитність варто розуміти як багаторівневу логічну операцію. Цікавим видається визначення імпліцитності, сформульоване О. В. Єрмаковою. Імпліцитність, відповідно до цієї дефініції, містить у собі зв'язну інформацію та як мовленнєве повідомлення здатна «оживлювати й робити відчутними для свідомості такі зв'язки одиниці/одиниць повідомлення, які в інших ситуаціях знаходяться в латентному стані...» [5, с. 59]. Отримання імпліцитної інформації передбачає «зусилля слухача, що не зводяться до зіставлення мовних одиниць із їх значеннями» [3, с. 10], а імпліцитні смисли тлумачаться як «емоційно-ментальні утворення на основі імпліцитних знань» [4, с. 18]. Багатоаспектність вищенаведених міркувань у руслі розгляду імпліцитності, з одного боку, свідчить про складність цього явища, з іншого – забезпечує більш глибоке дослідження когнітивних можливостей індивіда. У цьому зв'язку доречно вказати на імпліцитний спосіб вираження, який передбачає залучення периферійних ресурсів номінативного поля, зокрема, фразеологічних сполучень.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати й вивчити фразеологічні одиниці, які є компонентами периферійної зони номінативного поля концепту CONSENSUS. Поставлена мета передбачає розв'язання завдання – систематизувати й згрупувати фразеологізми згідно з тематичним принципом.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою статті є такі лексикографічні джерела, як «NTC's thematic dictionary of American idioms» [13] і Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів [7], у яких фразеологізми об'єднані за групами. У статті ми також диференціюємо фразеологічні одиниці за тематичним принципом. Виходячи з ядра й периферії концепту CONSENSUS, виділяємо такі

основні тематичні групи фразеологізмів з опорними назвами: «**agreement**», «**cooperation**», «**similarity**», «**compromise**».

Аналіз публіцистичних текстів дав змогу виявити фразеологізми, які відзеркалюють настанову комунікантів на досягнення взаєморозуміння та їх гармонійну взаємодію, і згрупувати їх у тематичну групу «**agreement**»:

*The president's proposals, on the other hand, are very much **in step** with public opinion, which has shifted toward more restrictions, according to a number of polls reported Monday (9)*

*Washington's memo to the Vatican: the pope and Obama are **in sync** on climate change (6).*

У першому прикладі фразеологізм *in step*, що є включеним до джерела «Book of Idioms...» [11, с. 59], актуалізує досягнення згоди між громадськістю й вищою посадовою особою в рамках реалізації консенсусу. Другий приклад містить фразеологізм *in sync*, що трактується як «working well ... together; in ... agreement» [14, с. 284] і вказує на відсутність протиріч щодо питань екології між двома представниками влади.

Частина фразеологізмів тематичної групи «**agreement**» є фоновими знаннями й може визначатися як прецедентні феномени (за термінологією Ю. М. Караулова) [6, с. 216]. Необхідно підкреслити, що за прецедентним феноменом завжди постає «уявлення ... загальне та обов'язкове для всіх носіїв того чи іншого національно-культурного менталітету або інваріанта його сприйняття, який і робить усі апеляції до прецедентного феномена «прозорими», зрозумілими, конотативно забарвленими» [9, с. 16]. Цінною для статті є думка, згідно з якою апеляція до прецедентних феноменів має потенційний характер. Із вищезазначеного судження випливає те, що «**agreement**» зі своїм поновлюваним потенціалом розкриває смисли й значення об'єктивованих нижче цитат, які наведено як ілюстрації:

*They no longer thought that all was for the best, but they believed that beauty and discrimination, Arnold's "**sweetness and light**", might make things better (7).*

*As the world celebrates Bradley Wiggins's Tour de France victory, a **conspiracy of silence** still hangs over the death in the Hunter Valley of his father, a champion cyclist with an **unsavoury reputation for using drugs** (2).*

Цитата з твору Дж. Свіфта стала джерелом виникнення фразеологізму *sweetness and light*, який ужито в значенні «social or political harmony» [14, с. 283]. На наш погляд, використання лапок

у цьому випадку не обмежується їх прямим призначенням – посиленням на певного автора. Цей орфографічний знак спонукає читача правильно розшифрувати закладений автором намір – дискредитувати дії індивіда, що надає іронічного забарвлення висловлюванню. Автором фразеологізму *conspiracy of silence*, який структурує смисл «an agreement to say nothing about an issue ...», вважається філософ О. Конт [14, с. 61]. У наведеному контексті «негласний договір» передбачає приховування інформації про причини смерті індивіда, який вів нездоровий спосіб життя, що виражено синтаксичною моделлю *unsavoury reputation for using drugs*.

Аналіз ілюстративного матеріалу дав можливість виявити фразеологізми, які імпліцитно об'єктивують концепт CONSENSUS та об'єднуються значенням «**cooperation**»:

Flaherty and his fellow Tories in Ottawa chime in that this just isn't the right time to reform the CPP (15).

The wave of opposition to the government's proposed media reforms was as personal as it was shrill – the extreme end of which was Rupert Murdoch's The Daily Telegraph depicting Communications Minister Stephen Conroy in ideological league with Stalin, Castro and Mugabe (3).

У першому прикладі фразеологізм *chime in*, який означає «to add one's voice to something, to add something to the discussion ...» [13, с. 85], виражає згоду співрозмовників щодо несвоечасності певних подій – *this just isn't the right time to reform the CPP*. У другому прикладі семантичний компонент *ideological* у складі фразеологічного звороту *in league with* дає змогу зрозуміти схожість ідей і поглядів між індивідами, що роблять спроби досягти консенсусу. Антропоніми *Stalin, Castro and Mugabe*, постаючи символами певної епохи, ідентифікуються в цьому контексті як прецедентні імена, оскільки їх використання зумовлено наміром автора акцентувати увагу на перерахованих особистостях і подіях.

У процесі дослідження фразеологізмів групи «**cooperation**» також виявлено морфологічно трансформовані фразеологізми зі смислом єднання. Їх можна кваліфікувати як okazionalno використані автором засоби з метою створення емних «консенсусних» образів:

North Korean Vice Marshal Choe Ryong Hae's three-day visit was seen as a fence-mending mission after Pyongyang angered Beijing with recent snubs and moves to develop its nuclear program (8).

Los Angeles City Councilman Bernard C. Parks on Wednesday endorsed council candidate Ana

Cubas in the May 21 race to represent part of South Los Angeles, calling her a "bridge builder" between the district's various racial and ethnic groups (1).

У прикладах *fence-mending* і *bridge builder* являють собою морфологічні трансформації від фразеологізмів «mend (your) fences» [15, с. 233] і «build bridges» [15, с. 42]. Словосполучення *fence-mending mission* вербалізує прагнення адресанта розв'язати розбіжності, про що свідчить стилістично забарвлене дієслово *angered*. Словосполученням *bridge builder* характеризується мовна особистість, яка налагоджує контакти між опонентами. Дієсловом *endorsed* виражається підтримка дій іншим індивідом. Глибинна трансформація фразеологічних одиниць сприяє лінійному розгортанню звичного змісту проаналізованого фразеологізму.

У рамках тематичної групи «**cooperation**» ми виділяємо також фразеологізми-соматизми – пласт фразеологічних одиниць, що містять назви частин тіла:

Visit the MaRS Centre for Impact Investing and you'll find policy-makers, community leaders and corporate types putting their heads together (16).

Critics have accused Mr. Hynes of working hand in glove with detectives who coerced witnesses into giving false testimony that sent innocent people to prison (12).

For three years, almost Ashdown's entire tenure, he did the job he is doing for Cameron now, working cheek by jowl with the boss to help a country back to its feet (5).

Загальноновизнаним є той факт, що значення фразеологізму не впливає із сукупності значень його слів-компонентів, проте можна виявити конотативні відтінки значень номінацій *head, hand* і *cheek* у складі фразеологічних словосполучень *put their heads together, hand in glove, cheek by jowl*, зафіксованих в однойменній групі Оксфордського словника ідіом [14, с. 326–327]. Соматизм *head* як орган, що асоціюється з розумом, мудрістю, у цьому випадку припускає використання комунікантами розумових можливостей для досягнення взаємної згоди. Особливістю конотативного значення іменника *hand* у складі фразеологізму *hand in glove* внаслідок функціональних властивостей зазначеного соматичного компонента є вираження спільної узгодженої діяльності мовних особистостей. Використання фразеологізму з іменниками *cheek* і *jowl*, які позначають анатомічно близькі частини тіла, передбачає тісну взаємодію індивідів, що належать до одного соціуму.

Аналіз фактичного матеріалу також дав змогу виявити фразеологічні одиниці, які імпліцитно

об'єктивують концепт CONSENSUS та об'єднуються значенням «**similarity**». Звернемося до фразеологізмів, які актуалізують ідентичність в індивідів думок, поглядів, що зумовлює наявність консенсусу:

Its premise is that like attracts like, that in the big heartless city there is a place where a potential mate will understand your allusions to Andrew Marvell, or at least Sex Week at Yale (10).

Harry Hole and another Harry, Michael Connelly's LAPD detective Harry Bosch, make a perfect two of a kind – both irascible and not suffering fools gladly, especially if the fools are other cops (14).

Фразеологічна одиниця *like attracts like* [12, с. 489] виражає збіг в індивідів співвіднесення подій дійсності з певним фактом, який утілено в іменнику *allusions*. Гіпотетична єдність, що припускає відповідність з іншим індивідом у розшифрованні алюзій, актуалізується субстантивним словосполученням *potential mate*. Зафіксований у лексикографічному джерелі фразеологізм *two of a kind* [13, с. 296] указує на наявність загальних особистісних характеристик комунікантів, а прикметник *perfect* підкреслює максимальний ступінь подібності.

Розглянемо випадки функціонування в дискурсі фразеологічних одиниць, згрупованих у тематичній групі «**compromise**»:

The PGA Tour and others are trying to meet people halfway (13).

Mostly, though, we value it as the place where we struck a happy medium with India's serving class (11).

Respecting the views of communities in affected countries of the Pacific, it is clear that we need to strike a balance between enabling people to remain safely in their homes when this is their desire, and at the same time building managed migration pathways for those who wish to move (4).

Використані в прикладах фразеологічні словосполучення *meet people halfway, strike a happy*

medium i strike a balance зафіксовані в лексикографічному джерелі й означають компромісне рішення, прийнятне для обох сторін, залучених у комунікативну взаємодію [13, с. 77]. У другому прикладі досягнення рівноваги інтересів між партнерами з комунікації асоціюється в автора з важливою подією, що виражається дієсловом *value*. Пріоритетну значимість у третьому прикладі набуває дієприслівниковий зворот *respecting the views of communities in affected countries of the Pacific*, який актуалізує дотримання етичних норм з урахуванням вибору остаточної позиції комунікантів. Це свідчить про подолання співрозмовниками егоцентричних доміант у процесі комунікативної взаємодії, що забезпечує оптимальний спосіб досягнення консенсусу.

Висновки і пропозиції. Отже, під час розгляду мовних засобів імпліцитного вираження концепту CONSENSUS в англomовному публіцистичному дискурсі проаналізовано досить широкий набір фразеологічних одиниць. Деталізуючи семантичне наповнення лексичної одиниці *consensus* (ключове слово-репрезентант), можна дійти висновку, що фразеологізми як периферійні номінації концепту CONSENSUS виявляють імпліцитні змістовні ресурси публіцистичного дискурсу. Об'єднані в тематичні групи «**agreement**», «**cooperation**», «**similarity**», «**compromise**» фразеологізми, позначаючи близькі, але не тотожні ділянки поняттєвої сфери, демонструють максимальну реалізацію в дискурсі згоди, взаєморозуміння в рамках досягнення консенсусу. Смислова структура кожної із запропонованих опорних назв груп є мікросистемою, що в сукупності забезпечує вербалізацію концепту CONSENSUS, розкриваючи багатогранність феномена «консенсус». Перспективи подальших розвідок убачаємо в дослідженні інших засобів, що забезпечують імпліцитне вираження концепту CONSENSUS в англomовному публіцистичному дискурсі.

Список літератури:

1. Амичба Д. П. Лингвокультурологическое выражение смысла и значения «общечеловеческого» в ментальных образах абхазов, русских, украинцев (на материале фразеологии) : монография. Днепропетровск, 2012. 288 с.
2. Безуглая Л. Р. Терминосистема имплицитности в лингвистике. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2016. № 83. С. 6–16.
3. Борисова Е. Г. Предисловие. *Имплицитность в языке и речи* / отв. ред. Е. Г. Борисова, Ю. С. Мартеньянов. Москва, 1999. С. 9–14.
4. Ермакова Е. В. Имплицитность и подтекст: термины и понятия, стоящие за ними. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2010. № 5 (49). С. 15–19.
5. Ермакова Е. В. Многоаспектность проблемы имплицитности: имплицитность в языке и речи. *Известия Саратовского университета. Серия «Социология. Политология»*. 2009. Т. 9. № 1. С. 58–61.

6. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва, 2010. 264 с.
7. Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів / авт.-уклад.: Т. А. Береза, Л. М. Коцюк, О. С. Кулинський. Львів, 2011. 400 с.
8. Радугин А. А., Радугин К. А. Социология : курс лекций. Москва, 2006. 224 с.
9. Русское культурное пространство. Лингвокультурологический словарь / И. С. Брилева, Н. П. Вольская, Д. Б. Гудков, И. В. Захаренко, В. В. Красных. Москва, 2004. 318 с.
10. Телия В. Н. От редактора. *Телия В. Н. Фразеология в контексте культуры*. Москва, 1999. С. 8–10.
11. Book of Idioms: Slang, Special Expressions, & Idiomatic Language. Lackland Air Force Base (Texas), 2003. 67 p.
12. Manser M. H. The Facts On File Dictionary of Proverbs / ed. by R. Fergusson, D. Pickering. New York, 2007. 499 p.
13. NTC's Thematic Dictionary of American Idioms / ed. by R. A. Spears. – Lincolnwood, 1998. 419 p.
14. Oxford Dictionary of Idioms / ed. by J. Siefring. New York, 2004. 340 p.
15. Oxford Idioms Dictionary for Learners of English / ed. by J. Toby. Oxford, 2001. 465 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Los Angeles Times, March 27, 2013.
2. The Age, July 24, 2012.
3. The Age, March 14, 2013.
4. The Age, May 3, 2013.
5. The Guardian, August 25, 2011.
6. The Guardian, January 30, 2015.
7. The Guardian, March 29, 2008.
8. The Kansas City Star, May 24, 2013.
9. The New York Times, January 17, 2013.
10. The New York Times, October 2, 2009.
11. The New York Times, September 14, 2011.
12. The Washington Post, January 30, 2019.
13. The Washington Post, May 24, 2013.
14. Toronto Star, August 24, 2008.
15. Toronto Star, December 16, 2012.
16. Toronto Star, May 10, 2013.

Amichba D. P., Nisanoglu N. G. PHRASEOLOGICAL UNITS AS IMPLICITLY EXPRESSED MEANS OF ACTUALIZATION OF THE CONCEPT CONSENSUS IN ENGLISH PUBLICISTIC DISCOURSE

The article reports on research into phraseological units as implicitly expressed means of actualization of the concept CONSENSUS in English publicistic discourse. The category of implicitness has been analyzed in the numerous studies in the field of linguistics that indicates the complexity of this phenomenon. In broad terms, the implicitness is interpreted as unclarity, indirectness that requires from an addressee some efforts for adequate comprehension. In this context, it is necessary to underline the role of cognitive mechanisms that are involved into decoding processes of implicit information. The current paper presents an attempt to study verbalization of peripheral phraseological units which form the nominative field of the concept CONSENSUS. This issue is currently of great interest that is caused by the gap in the literature in this area of study. The factual material made it possible to define the special features of actualization of the concept CONSENSUS in phraseology. It was established that consensus achievement is carried out with the help of a wide range of phraseological units that are the components of the nominative field of the concept CONSENSUS. Within the scope of the investigation of the implicit actualization of the above concept, the scientific novelty of the paper is reflected in the identification of phraseological units as implicitly expressed means and grouping them according to the thematical principle. In the course of the research, the following thematical groups of phraseological units have been distinguished: "agreement", "cooperation", "similarity", "compromise". It has been found that the semantic structure of each prop group title is a microsystem that as a whole provides verbalization of the concept CONSENSUS revealing "consensus" as a diversified phenomenon.

Key words: concept CONSENSUS, implicit actualization, phraseological units.